

ЗАХИСТ ДІТЕЙ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ

PROTECTION OF CHILDREN FROM DOMESTIC VIOLENCE UNDER MARTIAL LAW: INTERNATIONAL LEGAL STANDARDS

Колісник А.С., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Домашнє насильство щодо дітей є однією з найбільш розповсюджених форм насильства. Особливого загострення проблеми захисту дітей від домашнього насильства набули в умовах воєнного стану в Україні. На міжнародному рівні у нормативно-правових актах закріплені загальні стандарти захисту дітей від домашнього насильства і запобігання цьому негативному суспільному явищу, які знайшли свій вираз у відповідних нормах національного законодавства країн-учасниць. Метою даного дослідження було визначення відповідності норм чинного законодавства України в сфері захисту дітей від домашнього насильства в умовах воєнного стану міжнародним стандартам у цій сфері. Психологічне навантаження спричинене війною, через яке страждає все суспільство, особливо позначається на внутрішньосімейних стосунках, у яких діти є найбільш вразливими. Наслідки, які може мати вчинення насильства в сім'ї щодо дітей, полягає у тому, що заподіюється не лише фізична чи психічна шкода самій дитині, але і здійснюється негативний вплив на її фізичний і моральний розвиток, соціалізацію, навчання тощо. Незважаючи на актуальність захисту дітей від насильства, у тому числі і домашнього, під час збройних конфліктів, на міжнародному рівні немає відповідного спеціального документу. Міжнародні стандарти захисту дітей від домашнього насильства практично повною мірою відображені у відповідних нормах національного законодавства. До них належать такі стандарти, що виражені у принципах: забезпечення найкращих інтересів дитини; усі діти рівні у своїх правах незалежно від походження; забезпечення захисту та піклування, необхідних для благополуччя дитини; професіоналізму та компетентності служб і органів, що забезпечують захист і благополуччя дітей; життя усіх необхідних заходів для захисту дітей від усіх форм фізичного і психологічного насильства. В умовах воєнного стану захист дітей від домашнього насильства в Україні ґрунтується не лише на нормах національного законодавства, але і на нормах міжнародних нормативно-правових актів. Дане дослідження відкриває перспективи подальших пошуків у цій сфері для якнайбільш ефективного забезпечення захисту дітей від домашнього насильства в період збройних конфліктів, у яких діти є однією з найбільш вразливих категорій.

Ключові слова: домашнє насильство, дитина, охорона дитинства, захист дитини, міжнародні стандарти, принципи, принцип рівності, інтереси дитини, права дитини, розвиток дитини, збройний конфлікт, воєнний стан, міжнародне право, правопорушення.

Domestic violence against children is one of the most widespread forms of violence. The problem of protecting children from domestic violence became especially acute under the conditions of martial law in Ukraine. At the international level, general standards for the protection of children from domestic violence and the prevention of this negative social phenomenon have been laid down in normative legal acts, which have found their expression in the relevant norms of the national legislation of the participating countries. The purpose of this study was to determine the compliance of the norms of the current legislation of Ukraine in the field of protection of children from domestic violence in the conditions of martial law with international standards in this field. The psychological burden caused by the war, which affects the whole society, especially affects intra-family relationships, where children are the most vulnerable. The consequences of family violence against children include not only physical or mental harm to the child, but also a negative impact on his physical and moral development, socialization, education, etc. Despite the urgency of protecting children from violence, including domestic violence, during armed conflicts, there is no corresponding special document at the international level. International standards for the protection of children from domestic violence are almost fully reflected in the relevant norms of national legislation. These include the following standards expressed in principles: ensuring the best interests of the child; all children are equal in their rights regardless of origin; providing protection and care necessary for the well-being of the child; professionalism and competence of services and bodies that ensure the protection and well-being of children; taking all necessary measures to protect children from all forms of physical and psychological violence. In the conditions of martial law, the protection of children from domestic violence in Ukraine is based not only on the norms of national legislation, but also on the norms of international legal acts. This study opens up prospects for further research in this field to ensure the most effective protection of children from domestic violence during armed conflicts, in which children are one of the most vulnerable categories.

Key words: domestic violence, child, childhood protection, child protection, international standards, principles, principle of equality, interests of the child, child rights, child development, armed conflict, martial law, international law, crime.

Вступ. Проблема протидії домашньому насильству в суспільстві переважної більшості країн є однією з найбільш актуальних, і у критичних умовах, в яких може опинитися країна, вона не зникає, а як правило, загострюється. При цьому насильство входить до найбільш розповсюджених, а отже, і небезпечних правопорушень. А враховуючи його розповсюдженість і небезпечність, ця проблема перестала бути виключно національною, а тому заходи протидії цьому негативному протиправному явищу розробляються на міжнародному рівні.

Однією із найбільш вразливих категорій населення, що часто стають жертвами насильницьких дій, є діти. Насильницькі дії щодо дітей є порушенням прав людини, зокрема дитини, і цей вид насильства, на жаль, так само розповсюджений в кожній країні Європи, Азії, Америки, незалежно від їх соціально-демографічних, економічних, географічних особливостей. Виключна небезпечність насильства щодо дітей, особливо домашнього насильства, обумовлюється тим, що заподіюється не лише фізична чи психічна шкода самій дитині, але і здійснюється негативний вплив на її фізичний

і моральний розвиток, соціалізацію, навчання тощо. Особливого загострення проблеми протидії насильницьким діям, у тому числі і у сфері сімейних відносин, щодо дітей набули в сучасних умовах воєнного стану в Україні.

На міжнародному рівні у нормативно-правових актах закріплені загальні стандарти захисту дітей від домашнього насильства і запобігання цьому негативному суспільному явищу, які знайшли свій вираз у відповідних нормах національного законодавства країн-учасниць. Поряд із цим достатньо велика кількість дослідників присвятили свої праці вивченню теоретичних та практичних проблем боротьби та протидії домашньому насильству щодо дітей. Але і зараз низка питань у досліджуваній сфері залишається невивченою. Зокрема, це стосується встановлення відповідності чинного національного законодавства України міжнародним стандартам у сфері протидії домашньому насильству щодо дітей, враховуючи сучасні умови повномасштабної війни в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Як вже зазначалося вище, проблеми протидії та запобігання домашньому

насильству щодо дітей. У тому числі і з точки зору міжнародного права, були предметом дослідження багатьох науковців. Серед них можна назвати таких дослідників, як І. Бандурка, О. Беспалько, Ю. Воронова, Б. Головкін, А. Джужа, В. Женунтій, О. Коломієць, С. Косенко, С. Кузьменко, К. Кулік, Н. Лесько, В. Омечинська, А. Орлеан, А. Політова, Г. Собко, Н. Юзікова та інші.

Метою даного дослідження, враховуючи необхідність висвітлення окремих проблемних аспектів даної проблематики, буде визначення відповідності норм чинного законодавства України в сфері захисту дітей від домашнього насильства в умовах воєнного стану міжнародним стандартам у цій сфері. У межах поставленої мети будуть виконані наступні завдання: визначити міжнародні та національні нормативно-правові акти у досліджуваній сфері; визначити основні стандарти у цій сфері державної політики; вказати відповідні норми міжнародного та національного законодавства, які їх закріплюють.

Вклад основного матеріалу. Насильство у різноманітних проявах як негативне суспільне явище, як зазначалося вище, є розповсюдженим явищем у суспільстві, оскільки, як зазначається, є «універсальним інструментом вирішення будь-якої проблеми, адже воно дозволяє розв'язати виникаючі протиріччя, самотверджуватися за рахунок інших людей, але, в деяких випадках воно дозволяє відстоювати та захищати свої цінності та ідеали» [1]. І домашнє насильство, спрямоване проти дітей, є одним із найнебезпечніших видів цього негативного явища.

Домашнє насильство стосовно дітей може набувати різних видів та форм – фізичне, психічне, психологічне, сексуальне, економічне, а також незаконні угоди стосовно дитини, зокрема вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини, що закріплено у ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства». І одним із найбільш нагальних і актуальних питань державної політики є захист дітей від усіх форм домашнього насильства та інших проявів жорстокого поводження з дитиною, експлуатації, включаючи сексуальне насильство, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють [2].

Це обумовлено наслідками, які може мати вчинення насильства в сім'ї щодо дітей. Як зазначається, навіть домашнє насильство щодо жінок (вагітних або тих, які вже мають дітей) дуже часто впливає на майбутню поведінку і життя дитини. Зокрема, таке насильство щодо дітей може мати для них наступні негативні наслідки: 25% дітей народжуються з інвалідністю та іншими вадами здоров'я, якщо матір піддавалася домашньому насильству; діти матерів-жертв домашнього насильства в 6 разів частіше вчиняють суїцид; діти, які самі стали жертвами домашнього насильства, більш схильні до ризику щодо цілого ряду емоційних і поведінкових проблем, включаючи тривогу, депресію, погані успіхи в школі, низьку самооцінку, непослух, нічні кошмари і скарги на фізичне здоров'я; хлопчики-підлітки, які стали свідками домашнього насильства, є одним з визначальних факторів вчинення підліткових правопорушень та криміналізації у зрілому віці; 63% підлітків-правопорушників, засуджених за вбивство, раніше скоїли вбивство кривдника своєї матері; діти (переважно хлопчики) в чотири рази частіше вчиняють кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я, в 11 разів частіше стають аб'юзерами, вдвічі схильні до вживання наркотиків та алкоголю; домашнє насильство є однією з причин втечі підлітків з дому [3, с. 16–17].

Як зазначається у джерелах, протягом дії воєнного стану в Україні, пов'язаного із повномасштабним вторгненням, кількість випадків вчинення насильства щодо дітей, у тому числі і в сім'ї, не зменшилося, а навіть набуло нових форм прояву. Адже, як зазначає Б. Гулько, «психологічне навантаження спричинене війною, через яке

страждає все суспільство, особливо позначається на внутрішньосімейних стосунках, у яких діти є найбільш вразливими» [4]. Так, за даними Офісу Генпрокурора станом на 27 травня 2024 р. 548 дітей загинули та понад 1351 отримали поранення різного ступеня тяжкості [5]. Також зазначається, що протягом 2022–2023 років до Секретаріату Уповноваженого ВРУ з прав людини надійшло 157 звернень щодо самовільної зміни місця проживання дитини одним із батьків: 41 звернення стосується переміщення дітей у межах України, 4 – вивезення дітей на тимчасово окуповану територію України, до РФ або республіки Білорусь, 122 – вивезення дітей в інші країни. За 2023 рік до НПУ надійшло понад 216 тис. заяв та повідомлень про факти вчинення домашнього насильства, у тому числі 7 тис. – від дітей; підтвердилися факти вчинення домашнього насильства щодо 9,5 тис. Дітей; станом на жовтень 2023 р. зареєстровано понад 5 тис. кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, потерпілими в яких є діти [4].

Враховуючи необхідність захисту дітей від проявів домашнього насильства та його попередження, це питання врегульовано на законодавчому рівні як у національних, так і міжнародних нормативно-правових актах. Натомість, сучасні умови інтеграції та універсализації практично усіх сфер правового регулювання обумовлюють потребу кореляції національного і міжнародного законодавства у кожній із сфер суспільних відносин. Суспільні відносини щодо забезпечення протидії та запобігання домашньому насильству стосовно дітей врегульовуються досить великою кількістю правових норм. І тут логічно постає питання, наскільки норми національного законодавства відповідають нормам зарубіжного законодавства і тим стандартам, які закріплені в останніх.

Основними міжнародними нормативно-правовими актами, які забезпечують захист дітей від домашнього насильства, по-перше, можна вважати норми найбільш загальних міжнародних актів. Це, зокрема: ч. 2 ст. 25 Загальної декларації прав людини містить положення, що материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу, усі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, мають користуватися однаковим соціальним захистом; у ст. 24 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р. зазначається, що «кожна дитина без будь-якої дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, національного чи соціального походження, майнового стану або народження має право на такі заходи захисту, які є необхідними в її становищі, як малолітньої, з боку її сім'ї, суспільства і держави»; ст. 13 Конвенції про захист прав людини зазначає, що «кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження»; ст. 26 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами зобов'язує держави-учасниці вживати усіх необхідних законодавчих або інших заходів (психосоціальні консультації дітей – свідків усіх форм насильства, які підпадають під сферу застосування Конвенції) з метою «забезпечення того, щоб під час надання захисту та послуг із підтримки жертв належно враховувалися права та потреби дітей – свідків усіх форм насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції». Більш спеціальними в цій сфері є: Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 р.; Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») від 29 листопада 1985 р. (п. 1.4 цих Правил да можливість зрозуміти загальний концепт ставлення до дитини – правосуддя щодо неповнолітніх має бути складовою частиною процесу національної політики кожної держави в межах усебічного забезпе-

чення соціальної справедливості для всіх неповнолітніх, водночас сприяючи таким чином захисту молоді та підтриманню мирного порядку в суспільстві); Всесвітню декларацію про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей від 30 вересня 1990 р. (ст. 19 передбачає взяття на себе зобов'язання приділяти першорядну увагу правам дітей, їх виживанню, захисту і розвитку, що має забезпечити добробут усіх країн); Європейська конвенція про здійснення прав дітей 25.01.1996; Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25 жовтня 2007 р. [6].

Тут варто вказати, що, незважаючи на актуальність захисту дітей від насильства, у тому числі і домашнього, під час збройних конфліктів, на міжнародному рівні немає відповідного спеціального документу. Наприклад, як зазначається у дослідженнях, у Раді Європи не ухвалено спеціального договору про захист дітей від насильства під час збройних конфліктів. проте, у п. 16 Стратегії Ради Європи з прав дитини (2016–2021) наголошено, що, як в умовах збройного конфлікту, так і в постконфліктний період насильство щодо дітей є неприпустимим. Також у Резолюції Парламентської Асамблеї 1215 (2000 р.) підкреслюється, що обов'язок держави-членів Ради Європи реагувати, якщо вони не хочуть втратити загальні фундаментальні цінності та наголошується на необхідності ратифікувати: – Факультативний протокол до Конвенції ООН про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах; – Римський статут (1998 р.), яким створено Міжнародний кримінальний суд для розслідування військових злочинів і злочинів проти людяності; – два додаткові протоколи до Женевських конвенцій 1949 р., що стосуються захисту жертв збройних конфліктів; Женевську конвенцію про статус біженців 1951 р. та Протокол до неї 1967 р. [1].

На національному рівні в Україні, у відповідності до ратифікованих міжнародних нормативно-правових актів, а також до нагальних потреб у сфері захисту прав дітей, було прийнято низку спеціальних законів та інших нормативних актів та нормативно закріплено у загально-правових національних законах. Серед таких можна назвати: Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р.; Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7.12.2017 р.; Постанова Кабінету Міністрів України від 03 жовтня 2018 року № 800 «Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю»; Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини»; Наказ Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту України та Міністерства внутрішніх справ України від 07 вересня 2009 року № 3131/386 «Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї»; Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01 лютого 2019 року № 278 «Порядок проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги»; Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 жовтня 2018 року № 1047 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодія педагогічних працівників із іншими органами та службами»; Лист Міністерства освіти і науки України від 30 жовтня 2018 року № 1/9-656 «Про перелік діагностичних методик щодо виявлення та протидії домашньому насильству відносно дітей»; також низку загальноправових нормативно-правових актів – Конститу-

ція України, Цивільний кодекс, Сімейний кодекс, Кримінальний кодекс, Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Враховуючи положення міжнародних нормативно-правових актів щодо захисту дітей в цілому і від домашнього насильства зокрема, очевидно, що стандарти практично повністю є аналогічними до тих, які стосуються захисту дорослих осіб: це принципи законності, рівності, справедливості, забезпечення конфіденційності та недоторканності, недопустимості катувань та жорстокого поводження тощо. Але є і такі, які стосуються виключно дітей.

Одним із них є принцип забезпечення найкращих інтересів дитини, який закріплений у ст. 3 Конвенції ООН про права дитини («в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини») [7] та у Принципі 2 Декларації прав дитини («дитині законом та іншими засобами має бути забезпечений спеціальний захист і надані можливості та сприятливі умови, що дадуть їй змогу розвиватися фізично, розумово, морально, духовно та соціально, здоровим і нормальним шляхом, в умовах свободи та гідності») [8]. Цей принцип відображений у вступному положенні Закону України «Про охорону дитинства» (цей Закон визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, що має важливе значення для забезпечення національної безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави, і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні встановлює основні засади державної політики у цій сфері, що ґрунтуються на забезпеченні найкращих інтересів дитини), ч. 1 ст. 1, де визначено, що «забезпечення найкращих інтересів дитини – дії та рішення, що спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності та враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку і рівня розвитку, що може її висловити», ст. 2, де забезпечення найкращих інтересів дитини визнається основним завданням цього закону [9].

Одним із основних визнається принцип, що усі діти рівні у своїй правих незалежно від походження. Це положення закріплено у ст. 2 Конвенції про права дитини, в якій зазначається наступне: «Держави-учасниці поважають і забезпечують всі права, передбачені цією Конвенцією, за кожною дитиною, яка перебуває в межах їх юрисдикції, без будь-якої дискримінації незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану, стану здоров'я і народження дитини, її батьків чи законних опікунів або яких-небудь інших обставин. Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дитини від усіх форм дискримінації або покарання на підставі статусу, діяльності, висловлених поглядів чи переконань дитини, батьків дитини, законних опікунів чи інших членів сім'ї». Також цей стандарт про недопустимість дискримінації щодо дітей закріплено у Принципі 1 Декларації прав дитини. Цей принцип відображений у ст. 3 Закону України «Про охорону дитинства» майже аналогічного змісту.

Наступним можна вважати стандарт (принцип) забезпечення дитині захисту і піклування, необхідних для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів (ч. 2 ст. 3 Конвенції про

права дитини). Це положення відображене у ст. 11 Закону України «Про охорону дитинства», в якій це завдання покладається в першу чергу на сім'ю (сім'я є природним середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього).

З цим стандартом тісно пов'язаний принцип професіоналізму та компетентності, який стосується служб і органів, відповідальних за піклування про дітей або їх захист, зокрема, в галузі безпеки й охорони здоров'я, з точки зору відповідності нормам, численності і придатності їх персоналу, а також компетентного нагляду (ч. 3 ст. 3 Конвенції про права дитини). Крім того, вкажемо на принцип першочерговості – «дитина за будь-яких обставин має бути серед тих, які першими одержують захист і допомогу» (Принцип 8 Декларації прав дитини). Цей стандарт хоч і передбачений у Законі України «Про охорону дитинства», але не щодо усіх дітей, а лише певних категорій (з багатодітних сімей, зони бойових дій тощо), що є певним недоліком законодавства України у сфері захисту дітей.

І, нарешті, принцип, який має безпосередньо забезпечувати захист дітей від домашнього та інших видів насильства, закріплений у ст. 19 Конвенції про права дитини – «держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину». Він повною мірою відображений у ст. 52 Конституції України, а також у ст. 10 Закону України «Про охорону дитинства»: «кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності. Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися на принципах, що ґрунтуються на взаємоповазі, справедливості і виключають приниження честі та гідності дитини».

І, відповідно, на міжнародному рівні закріплено стандарт, який стосується захисту дітей в умовах збройних конфліктів, то ст. 38 Конвенції про права дитини передбачає, що «згідно з своїми зобов'язаннями за міжнародним

гуманітарним правом, пов'язаним із захистом цивільного населення під час збройних конфліктів, Держави-учасниці зобов'язані вживати всіх можливих заходів з метою забезпечення захисту дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними». Цей стандарт відображений у ст. 30-1 ЗУ про охорону дитинства (її було включено у 2016 р.), зокрема у ч. 2 майже аналогічного змісту, та ч. 1, де зазначається, що «держави вживає всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, догляду за ними та возз'єднання їх із членами сім'ї, включаючи розшук, звільнення з полону, повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон».

Висновки. Враховуючи проведені дослідження, зазначимо, що міжнародні стандарти захисту дітей від домашнього насильства практично повною мірою відображені у відповідних нормах національного законодавства. До них належать такі стандарти, що виражені у принципах: забезпечення найкращих інтересів дитини; усі діти рівні у своїх правах незалежно від походження; забезпечення захисту та піклування, необхідних для благополуччя дитини; професіоналізму та компетентності служб і органів, що забезпечують захист і благополуччя дітей; вжиття усіх необхідних заходів для захисту дітей від усіх форм фізичного і психологічного насильства. Натомість, зазначимо, що, в умовах воєнного стану, який було введено внаслідок збройного конфлікту, захист дітей від насильства, у тому числі домашнього ґрунтується не лише на нормах національного законодавства, але і на нормах міжнародних нормативно-правових актах, які відображають основні стандарти міжнародного гуманітарного права у цій сфері. Урахування досвіду зарубіжних країн у цій сфері ускладнюється майже повною відсутністю практики застосування вказаних норм, що у свою чергу ускладнює кваліфікацію таких правопорушень щодо дітей, які вчинюються в умовах воєнного стану і є транснаціональними (незаконне переміщення дітей через кордон, вивезення без дозволу батьків або насильно).

Дане дослідження відкриває перспективи подальших пошуків у цій сфері для якнайбільш ефективного забезпечення захисту дітей від домашнього насильства, особливо в період збройних конфліктів, у яких діти є однією з най-більш вразливих категорій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Politova Anna. Violence against children during armed conflict: theoretical legal problems of criminal responsibility. Juvenile policy as a component of supporting Ukraine's national security and defense. 2023-01-28 | Book chapter. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-276-0-17>
2. Захист прав дітей від насильства в сім'ї. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%97%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2_%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%B9_%D0%B2%D1%96%D0%B4_%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0_%D0%B2_%D1%81%D1%96%D0%BC%27%D1%97
3. Запобігання та протидія домашньому насильству : Інформаційні матеріали для фахівців, які працюють з дітьми та молоддю в громадах. К.: Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики, 2018. 32 с. URL: https://zmr.gov.ua/documents/zapobigannia_ta_protydiia_inf.pdf
4. Верховний суд. Питання щодо захисту дітей від домашнього насильства особливо актуальне під час війни. 20 жовтня 2023. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1496637/>
5. 548 дітей загинули в Україні внаслідок збройної агресії РФ. URL: <https://suspilne.media/754651-548-ditej-zaginuli-v-ukraini-vnaslidok-zbrojnoi-agresii-rf-ogpu/>
6. Корнієнко М.В. Нормативно-правове регулювання протидії насильству стосовно дітей. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. Том 30 (69) № 4 2019. DOI <https://doi.org/10.32838/1606-3716/2019.4/22>. https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/24.pdf
7. Конвенція ООН про права дитини. Конвенцію ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
8. Декларація прав дитини. Прийнята резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text
9. Закон України «Про охорону дитинства». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 30, ст. 142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>